

Rättsavdelningen
Katarina Bone
katarina.bone@socialstyrelsen.se

Regeringskansliet
Socialdepartementet
s.remissvar@regeringskansliet.se

Socialstyrelsens yttrande över promemorian Avskildhet vid dygnsvilan – en delredovisning angående frågor om Statens institutionsstyrelses särskilda befogenheter (Ds 2024:7)

Socialdepartementets dnr: S2024/00961

Socialstyrelsens yttrande

Socialstyrelsen avstyrker förslaget.

Socialstyrelsen instämmer i att det finns ett behov av att säkerställa ordning och säkerhet på de aktuella särskilda ungdomshemmen. Tvångsåtgärder av den typ som föreslås riskerar dock att strida mot artikel 37 i barnkonventionen, punkt b och c, av vilka framgår att frihetsberövande endast ska användas som sista utväg och för kortast lämpliga tid, samt att varje frihetsberövat barn ska behandlas humant och med respekt för människans inneboende värdighet och på ett sätt som beaktar behoven hos personer i dess ålder.

Socialstyrelsen noterar också FN:s kommitté för barnets rättigheters rekommendation att vidta lagstiftningsåtgärder för att uttryckligen förbjuda användningen av bland annat isolering och avskiljning av barn i alternativa omvårdnadsmiljöer, och säkerställa att all personal får utbildning i vårdmetoder som inte inbegriper tvång.¹

Mot bakgrund av ovanstående rättsakter menar Socialstyrelsen att det finns särskild anledning att beakta att den föreslagna åtgärden, avskildhet vid dygnsvilan, innebär risk att åtgärden används i oproportionerlig utsträckning och på ett ej ändamålsenligt sätt, vilket kan medföra negativa konsekvenser för barnets eller den unges hälsa och rehabilitering.

Därutöver vill Socialstyrelsen betona betydelsen av det förebyggande arbetet mot hot och våldsincidenter, bland annat ändamålsenlig bemanning nattetid, ett till barnens och ungdomarnas behov anpassat vård- och behandlingsutbud och en relationsbyggande kultur, för att minska behovet av tvångsåtgärder.

¹ Se FN:s kommitté för barnets rättigheters sammanfattande slutsatser och rekommendationer om Sverige, den 7 mars 2023, CRC/C/SWE/CO/6-7 punkt D.

Till detta vill Socialstyrelsen lämna följande synpunkter avseende förslaget.

9.4.1

Vilka förutsättningar ska vara uppfyllda för avskildhet vid dygnsvilan?

Avskildhet vid dygnsvilan ska enligt utredningen aldrig få användas som bestraffning eller disciplinär påföljd. Mot bakgrund av att besluten ska kunna fattas till exempel när barn eller unga hotar eller använder våld eller deltar i upplopp eller liknande, ser dock Socialstyrelsen en stor risk för att besluten kommer att uppfattas som just bestraffningar eller disciplinära påföljder av de barn och unga som besluten avser.

Ett förbud mot avskildhet vid dygnsvilan i vissa fall

Socialstyrelsen ser en fara i att beslut om avskildhet vid dygnsvilan ska kunna fattas innan barnet eller den unge har anlänt till avdelningen. Det finns en risk att det då saknas skriftliga uppgifter i barnets eller den unges dokumentation som talar för att skada kan uppkomma vid avskildhet vid dygnsvilan. Vidare krävs det särskild kompetens och kunskap för att utvärdera och uppmärksamma de uppgifter i barnets och den unges dokumentation som talar för att skada kan uppkomma vid beslut om avskild dygnsvila. En annan farhåga är därmed att SiS personal riskerar att inte uppmärksamma de uppgifter i barnets eller den unges dokumentation som talar för att skada kan uppkomma.

Socialstyrelsen instämmer inte i utredningens bedömning att det inte skulle vara nödvändigt med ett yttrande av eller medgivande från läkare eller sjuksköterska i varje enskilt fall innan ett beslut tas om avskildhet vid dygnsvilan. Mot bakgrund av den höga förekomsten av psykiatrisk problematik bland barn och unga på SiS särskilda ungdomshem, samt att många svårigheter kopplade till psykisk ohälsa ofta kommer just nattetid, anser Socialstyrelsen att det krävs en läkares eller sjuksköterskas kompetens för att kunna avväga eventuella psykiska risker mot nyttan av åtgärden, eller för att kunna bedöma lämpliga alternativ till åtgärden. Det föreslagna förfarandet att endast konsultera läkare eller sjuksköterska i de fall där det anses finnas behov av det, är enligt Socialstyrelsen inte en ändamålsenlig lösning.

11.1.1

Information och uppföljande samtal

Socialstyrelsen anser att det, om förslaget genomförs, behövs en lagstadgad skyldighet för SiS att erbjuda uppföljande samtal med barnet eller den unge i samband med avskildhet vid dygnsvilan. Den psykiska hälsan och barnets eller den unges upplevelse av tvångsåtgärden behöver följas upp och dokumenteras kontinuerligt för att säkerställa likvärdiga beslut och säkerhet gällande den psykiska hälsan med tanke på den höga förekomsten av

psykiatrisk problematik i gruppen. Det uppföljande samtalet bör genomföras av den läkare eller sjuksköterska som avvägt psykiska risker mot nyttan av åtgärden. Resultatet av uppföljningen behöver även vägas mot övriga risker och nyttan av åtgärden.

Beslut om detta yttrande har fattats av tillförordnade myndighetschefen Linda Corsvall. I den slutliga handläggningen har avdelningschefen Thomas Lindén och tillförordnade avdelningscheferna Lars Hobert och Annika Öquist deltagit. Juristen Katarina Bone har varit föredragande.

SOCIALSTYRELSEN

Linda Corsvall

Katarina Bone